

چگونه می توان در تصادم وسیله نقلیه با عابر پیاده، راننده را مقصر شناخت؟

عطاءاله فتمعلی پور سالویی

(کارشناس تصادفات و وسایط نقلیه موتوری زمینی)

ناشی از تصادم رانندگی، مهمترین ضرر و زبانی است که به جوامع بشری وارد می گردد و آثار زیانبار دیگری نیز به دنبال دارد. وقوع یک تصادم، ریشه در عوامل مختلفی دارد که هر یک به نوبه خود حائز اهمیت بوده و جای تأمل دارد؛ لیکن از مجموع علل ریشه‌ای وقوع یک تصادم وسیله نقلیه موتوری زمینی، راننده مهمترین نقش را دارد؛ و برابر آمار منتشره، در حدود ۷۰ درصد از مجموع وسایل نقلیه موتوری زمینی، نقش مستقیمی در بروز حوادث داشته است.

تعاریف:

۱- تفاوت راننده و عابر پیاده: بند "۳۴" ماده (۱) آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۴۷، راننده را به شرح زیر تعریف نموده است:

«کسی که هدایت وسیله نقلیه را توسط فرمان یا وسایل دیگر به عهده داشته باشد». عابر در لغت، به معنی «عبورکننده، گذرنده، راهگذر می باشد»؛ و پیاده در لغت، به معنی «کسی است که با پای خود به راهی می رود و سوار بر مرکب نیست و در مقابل سوار، به کار می رود».

بند "۱۳" ماده (۱) آیین نامه راهنمایی و رانندگی، پیاده را به شرح زیر تعریف نموده است:

«شخصی که بدون استفاده از هیچ نوع

در راه و در مقابل رانندگان وسایط نقلیه مطالبی عنوان گردید(۱). در این مقاله، به وظایف و تکالیف احصا شده رانندگان در قوانین و آیین نامه‌های جاری نسبت به عابری پیاده در راه، اشاره خواهد شد تا رانندگان نیز با آگاهی کامل از وظایف و تکالیف قانونی خویش و اجرای دقیق و صحیح مقررات رانندگی گامی مؤثر در جهت کاهش تخلفات و جرایم رانندگی برداشته، و کارشناسان فنی نیز در اظهار نظر فنی و تعیین و تشخیص مقصر حادثه با مشکلات کمتری مواجه گردند.

مبحث اول:

باتوجه به آمار موجود، امروزه تصادم وسایل نقلیه موتوری زمینی، به اشکال زیر مشاهده می شود:

الف- تصادم وسیله نقلیه متحرک با وسیله نقلیه متحرک دیگر؛

ب- تصادم وسیله نقلیه متحرک با عابر یا عابری پیاده؛

ج- تصادم وسیله نقلیه متحرک با اشیای ثابت (حفاظ و گارد ریل کنار و وسط راهها، تابلوها و علائم راهنمایی و رانندگی منصوب در راه، تیر برق و...)

د- واژگونی وسیله نقلیه متحرک.

بیشترین آمار تصادم وسایط نقلیه موتوری زمینی در راه را تصادم وسایط نقلیه با یکدیگر تشکیل می دهد؛ و تلفات و صدمات جانی

مقدمه: امروزه وسیله نقلیه موتوری زمینی به عنوان ابزاری حیاتی در جوامع بشری، وجود خود را تثبیت نموده و به همین دلیل گریز از آن را چاره نیست، بلکه باید روشهای استفاده صحیح از آن را آموخت. استفاده صحیح و اصولی از وسایط نقلیه، بدون آشنایی راننده به قوانین و آیین نامه‌های مرتبط، ناممکن است. به رغم همه فوایدی که وسایط نقلیه موتوری زمینی در حیات اجتماعی بشر داشته و دارد؛ متأسفانه، عواقب و مضرات شومی رانیز در پی دارد که مهمترین آن را می توان تصادم وسایط نقلیه موتوری زمینی و آثار آن در اشکال مختلف برشمرد. برابر آخرین آمار منتشره، عوامل بروز تصادم به ترتیب: الف- خطای راننده ۷۰ درصد، ب- نقص فنی خودروها ۱۹ درصد، ج- نقایص راه ۱۱ درصد اعلام شده است.

متأسفانه در کشور ما، به تخلفات و خطاهای عابری پیاده در مقابل رانندگان وسایط نقلیه موتوری زمینی در راه تاکنون توجهی اساسی نشده و روش مناسبی جهت پیشگیری از تخلفات عابری پیاده و یا برخورد قانونی با تخلفات آنان را در راه پیش بینی نگردیده؛ و اغلب اوقات تخلفات و خطاهای راننده مدنظر قرار گرفته است، اگر چه اهمیت این موضوع نیز قابل انکار نیست. قبلاً پیرامون وظایف و تکالیف عابری پیاده

وسيله نقلیه موتوری یا غیرموتوری حرکت می نماید.»

۲- پیاده رو و گذرگاه پیاده:

طبق بند ۱۴ ماده (۱) آ.ر.ر، «پیاده رو قسمتی از خیابان است که در امتداد آن واقع شده و برای عبور و مرور پیادگان اختصاص یافته است.»

گذرگاه در لغت، به معنی «محل عبور، جای گذشتن و عبور کردن است». بند ۴۷ آ.ر.ر، گذرگاه پیاده را به شرح زیر تعریف نموده است: «در تقاطع راهها، امتداد پیاده روها، در سواره رو یا محل دیگری از سواره رو که به وسیله خط کشی یا میخکوبی یا سایر علائم جهت عبور پیادگان اختصاص داده شد.»

۳- منطقه مسکونی:

طبق بند "ب" ماده "اول" کنوانسیون راجع به ترافیک راهها، منطقه مسکونی عبارت است از: «منطقه ای است که دارای تابلوهای ورود و خروج بوده و یا در غیر این صورت طبق قوانین محلی تعریف شده اند.»

۴- راه:

طبق ماده (۲۳) آ.ر.ر، «راه اعم است از خیابان، جاده و کوچه.»

مبحث دوم:

تصادم وسیله نقلیه با عابر پیاده بیشتر در نقاط مسکونی به وقوع می پیوندد. توجه و دقت رانندگان و عابرین پیاده به تابلوها و علائم راهنمایی و رانندگی، شامل تابلوهای اعلام خطر محل عبور اطفال، محل عبور عابرین؛ و علائم بازدارنده و حکم کننده، شامل عبور پیاده ممنوع و علائم اخباری منطقه مخصوص عابرین پیاده، پل هوایی و تونل زیرزمینی مخصوص عابرین پیاده، خطر، منطقه مسکونی، همچنین اجرای دقیق این قسمت از ماده (۱۱۶) آ.ر.ر که مقرر می دارد: «رانندگان وسایل نقلیه موظفند... همچنین در مواقع بارندگی (برف - باران) یا مه و یا کولاک و امثال آنها از سرعت وسیله نقلیه تا حدی که بر حسب مورد برای احتراز از خطر یا تصادف ضرورت دارد بکاهند» توسط رانندگان؛ و متقابلاً، اجرای دقیق مواد (۱۹۱)

و ۱۹۲ و ۱۸۹) آ.ر.ر، و بند ۲ ماده (۲۰) قانون الحاق ایران به کنوانسیون عبور و مرور در جاده ها، مصوب ۸ نوامبر ۱۹۶۸ م، مطابق با ۱۳۴۷/۸/۱۷ که شرح و تفصیل آن در مقاله قبلی (مجله دادرسی شماره ۲۰) آمده است؛ توسط عابرین پیاده، می تواند به عنوان عوامل پیشگیری از وقوع تصادم وسیله نقلیه موتوری زمینی با عابرین پیاده، در نظر گرفته شود.

استفاده از کلمات «امثال آنها» در ماده (۱۱۶) آ.ر.ر، عام بوده و می توان مناطق مسکونی و گذرگاه عابر پیاده را از جمله آنها شمرد. قطعاً رعایت موارد احصا شده در قوانین و آیین نامه های داخلی و بین المللی توسط رانندگان و عابرین پیاده، باعث کاهش این قبیل حوادث و ضایعات ناشی از آن خواهد گردید. از جمله تکالیف و وظایف رانندگان نسبت به عابرین پیاده، در مواد زیر - از آیین نامه راهنمایی و رانندگی - پیش بینی شده است:

۱- ماده (۱۲۶) آ.ر.ر: در گذرگاه پیاده، حق تقدم عبور با عابرین پیاده است.

۲- بند ۱۰ ماده (۱۴۴) آ.ر.ر: توقف در محل پیاده رو و گذرگاه عابر پیاده ممنوع است.

۳- بند ۱۲ ماده (۱۴۴) آ.ر.ر: توقف در خیابان هایی که پیاده روی آن قابل عبور نبوده و پیاده ها مجبورند از قسمتی از سواره رو عبور کنند، ممنوع است.

۴- بند ۳ ماده (۱۴۲) آ.ر.ر: رانندگان موظف به توقف وسیله نقلیه خود قبل از رسیدن به گذرگاه پیاده در صورت عبور اشخاص، و همچنین دعوت به توقف رانندگان پشت سر، با حرکت دادن دست چپ می باشند.

۵- بند ۴ ماده (۱۴۲) آ.ر.ر: رانندگان وسایل نقلیه هنگام بر خورد با اتومبیل های مدارس که برای سوار و پیاده کردن شاگردان در حال توقف می باشند، موظف به توقف می باشند.

۶- بند ۱۱ ماده (۲۱) کنوانسیون عبور و مرور در راهها؛ چنانچه در قسمت سواره رو برای عبور عابرین پیاده از عرض راه، محلی

وجود داشته باشد که دارای تابلو بوده و یا به وسیله خط کشی مشخص شده باشد:

الف- اگر ترافیک وسایل نقلیه در آن محل با چراغ راهنما و یا توسط مأمورین راهنمایی هدایت شود، رانندگانی که فرمان ایست دریافت می دارند بایستی نزدیک محل عبور عابر پیاده توقف نمایند؛ و وقتی که فرمان حرکت دریافت می دارند، بایستی مانع عبور عابرینی که طبق ماده (۲۰) این مقاله نامه، وارد محل عبور عابر پیاده شده و یا در حال عبور هستند، شوند.

رانندگانی که با گردش به چپ و یا راست، وارد راه دیگری می شوند و در مدخل آن راه، محل عبور عابر پیاده وجود دارد، بایستی با کم کردن سرعت و در صورت لزوم با توقف، به عابرینی که طبق بند ۶ ماده (۲۰) این مقاله نامه، قبلاً وارد محل مزبور شده و یا در حال ورود به آن می باشند، تقدم عبور دارند.

ب- اگر ترافیک وسایل نقلیه در آن محل با چراغ راهنما و یا توسط مأمورین راهنمایی هدایت نشود؛ رانندگان بایستی با چنان سرعت کمی برانند که برای عابرین پیاده که در حال ورود به محل عبور عابر پیاده و یا در حال عبور از آن می باشند، خطری بوجود نیآورند و در صورت لزوم، با توقف خود به عابرین پیاده اجازه عبور بدهند.

مبحث سوم:

با توجه به مطالب دو مبحث قبل، وظایف و تکالیف رانندگان را به طور کلی می توان در دو بخش، مورد بحث و بررسی قرار داد:

۱- وظایف و تکالیف عمومی قبل از تصادم.

۲- وظایف و تکالیف خاص بعد از تصادم. در خصوص وظایف و تکالیف عمومی رانندگان در قسمتهای قبلی، توضیحات و مستندات لازم ارائه گردید؛ لیکن بعد از هر تصادم، راننده وسیله نقلیه موتوری زمینی وظایف و تکالیف خاص دیگری نیز دارد که می بایست در صورت لزوم انجام دهد. این تکالیف در مواد (۷۹ و ۸۰ و ۸۱) آیین نامه راهنمایی و رانندگی و بند ۱ ماده (۳۱)

در وقوع یک تصادم وسیله نقلیه موتوری زمینی، راننده، مهمترین نقش را دارد؛ و برابر آمار منتشره، در حدود ۷۰ درصد از مجموع وسایل نقلیه موتوری زمینی، نقش مستقیمی در بروز حوادث داشته است

سانحه مراجعت نموده و تا ورود پلیس منتظر بماند، مگر اینکه پلیس اجازه دهد که محل سانحه را ترک کرده و یا به مصدوم کمک نماید، و یا به خود او جراحی وارد شده باشد که بایستی تحت معالجه قرار گیرد.

مبحث چهارم:

با توجه به مواد (۷۱۴ تا ۷۱۷) ق.م.ا، مجازات پیش بینی شده برای رانندگان مقصر در تصادم منجر به فوت و جرح و صدمه، حداقل شش ماه و حداکثر سه سال حبس، و پرداخت دیه در صورت مطالبه از ناحیه اولیای دم (در تصادم منجر به فوت) و همچنین در صورت مطالبه مجروح و مصدوم، می باشد. همچنین در صورت وجود شرایط مندرج در ماده (۷۱۹) (علل تشدید مجازات)، به بیش از ۲/۳ حداکثر مجازات مذکور در مواد (۷۱۴) و (۷۱۵ و ۷۱۶) محکوم خواهد شد، و دادگاه می تواند علاوه بر مجازات فوق، مرتکب را برای مدت یک تا پنج سال از حق رانندگی یا تصدی وسایل نقلیه موتوری محروم نماید.

با کمک به مصدوم و مجروح در صورت احتیاج فوری توسط راننده (از قبیل رساندن وی به نقاطی برای معالجه و استراحت و یا آگاه کردن مأمورین از واقعه، فراهم کردن موجبات معالجه و استراحت) و تخفیف آلام مصدوم به هر نحوی؛ وفق ماده (۲۲)، ق.م.ا، مصوب هفتم آذر ماه ۱۳۷۰ (بویژه بندهای ۱ و ۵ و ۶ و تبصره ۲ ماده (۷۱۹)، ق.م.ا، دادگاه مکلف به تخفیف مجازات می باشد که به دلیل اهمیت، این مواد عیناً درج می گردد:

۱- ماده (۲۲) ق.م.ا (کتاب اول): «دادگاه می تواند در صورت احراز جهات مخففه، مجازات تعزیری و یا بازدارنده را تخفیف دهد و یا تبدیل به مجازات از نوع دیگری نماید که

کنوانسیون بین المللی عبور و مرور در جاده ها، به شرح زیر احصا شده است:

الف - ماده (۷۹) آ.ر.ر (اصلاحی ۱۳۴۷/۱۱/۶): راننده هر وسیله نقلیه ای که مرتکب تصادم منجر به جرح یا فوت گردد، موظف است بلافاصله وسیله نقلیه را در محل تصادم متوقف سازد؛ و مادام که تشریفات مربوط به رسیدگی، وسیله کارشناسان نیروی انتظامی خاتمه نیافته، مطلقاً از تغییر وضع اتومبیل یا صحنه تصادم خودداری نماید. لیکن هرگاه تصادم فقط منجر به خسارت مالی شود، به نحوی که امکان حرکت از وسیله نقلیه سلب نشده باشد؛ راننده موظف است وسیله نقلیه را در نزدیکترین محلی که موجب سد معبر نگردد برای رسیدگی و معاینه متوقف سازد؛ مگر اینکه

در مورد خسارت از طرف بیمه مقرراتی وضع و اعلام شده باشد که در این صورت، توقف در محل شرط انجام مقررات بیمه از طرف رانندگان، اجباری نخواهد بود.

ب- ماده (۸۰) آ.ر.ر: رانندگان مذکور مکلفند در

موارد تصادم منجر به جرح یا

فوت، نام و نشانی صحیح و مشخصات

گواهینامه رانندگی و وسیله نقلیه خود را بلافاصله به مأمورین انتظامی اعلام دارند.

ج- بند ۱ ماده (۳۱) کنوانسیون عبور و مرور در جاده ها، طرز رفتار رانندگان را هنگام سانحه، به شرح زیر احصا نموده است:

۱- با رعایت مقررات داخلی در مورد الزام کمک به مصدومین، هر راننده و یا استفاده کننده دیگر از راه که با سانحه ترافیک ارتباط داشته باشد، بایستی:

(۱-۱) هر چه زودتر بدون آنکه باعث خطر بیشتری برای ترافیک بشود، توقف نماید.

(۱-۲) در برقراری ایمنی ترافیک در

محل سانحه کوشش نماید؛ و اگر در سانحه، کسی کشته شده و یا به سختی صدمه دیده باشد تا آنجا که به ایمنی ترافیک لطمه ای وارد نشود، از هر گونه تغییر شرایط محل و محو اثراتی که برای تعیین مسئولیت مورد استفاده قرار می گیرد، خودداری نماید.

(۳-۱) - اگر هویت او توسط سایر افراد وارد در سانحه سؤال شود، خود را معرفی نماید.

(۳-۱) - اگر کسی در سانحه کشته شده و یا صدمه دیده باشد؛ موضوع را به پلیس اطلاع داده و در محل سانحه باقی بماند، و یا به محل

می‌رسد استفاده از کلمه «مطلقاً» در ماده (۷۹) آ. ر. ر. باعث محدود نمودن راننده خاطی در کمک به مجروح و مصدوم در مواقع ضروری گردد.

نتیجه:

ماده (۸۷) آ. ر. ر. مقرر می‌دارد: «رانندگان کلیه وسایل نقلیه و اشخاص، اعم از پیاده یا سوار بر حیوانات موظفند از علایم راهنمایی و رانندگی تبعیت نمایند».

همچنین مطابق ماده (۱۲۱) آ. ر. ر. رعایت مقررات مربوط به حق تقدم عبور برای همه اجباری است. بنابراین انتظار رعایت مقررات و قوانین راهنمایی و رانندگی فقط از سوی رانندگان، معقول و منطقی به نظر نمی‌رسد همان طوری که در این بحث و مباحث قبلی ملاحظه گردید، قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی فقط مختص یک گروه خاص به عنوان راننده نبوده بلکه شامل همه آحاد جامعه در دو مجموعه رانندگان و عابرین پیاده می‌باشد. و همه باید با قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی آشنا شده و به وظایف و تکالیف خود در راه آگاه شوند، و با اجرای صحیح و دقیق و به موقع آنها، شاهد ترافیکی سالم و در نتیجه، کاهش خسارات جانی و مالی و اجتماعی و... گردند.

پی نوشتها:

- ۱- مقاله «آیا می‌توان در تصادم وسیله نقلیه با عابر پیاده، عابر را مقصر شناخت؟»، ماهنامه دادرسی، سال چهارم، خرداد و تیر ماه ۱۳۷۹، شماره ۲۰، ص ۶۶.
- ۲- مسؤلیت جزایی و مدنی ناشی از تصادفات رانندگی، عطاءاله فتحعلی پور سالویی.
- ۳- مجموعه قوانین و مقررات جزائی، ۱۳۷۷، به اهتمام قوه قضائیه، زیر نظر حسین کریمی.
- ۴- فرهنگ لغت فارسی عمید.
- ۵- ترمینولوژی حقوق، دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی.

نموده به هر ترتیب که تصادف نموده‌اند در صورت وقوع جرح، کمکهای لازم را به مجروحین نموده و در اعزام آنان به بیمارستان مساعدت نمایند، تناقض آن دقیقاً آشکار می‌شود.

با توجه به شرایط فوق، اگر در ماده (۷۹) آ. ر. ر. راننده مطلقاً از تغییر وضع اتومبیل یا صحنه تصادف منع گردیده در ماده (۸۰) آ. ر. ر. به هر ترتیب موظف به کمک و مساعدت مجروح و مصدوم می‌باشد.

و در تبصره ۱ ماده (۷۱۹) ق. م. ا.، نیز شرط حرکت دادن وسیله نقلیه، عدم امکان توسل به طریق دیگر جهت کمک رسانیدن به مصدوم عنوان گردیده بنابراین، به نظر

با کمک به مصدوم و مجروح در صورت امتیاج فوری توسط راننده (از قبیل رساندن وی به نقاطی برای معالجه و استراحت و یا آگاه کردن مأمورین از واقعه، فراهم کردن موجبات معالجه و استراحت) و تفهیم آلام مصدوم به هزنموی؛ وفق ماده (۲۲)، ق. م. ا. (مصوب هفتم آذر ماه ۱۳۷۰) بویژه بندهای "۱" و "۵" و "۶" و تبصره "۲" ماده (۷۱۹)، ق. م. ا. دادگاه مکلف به تفهیم مجازات می‌باشد

مناسبتی به حال متهم باشد، جهات مخففه عبارتند از:

الف- گذشت شاکمی یا مدعی خصوصی.
ب- اظهارات و راهنمایی‌های متهم که در شناختن شرکا و معاونان جرم و یا کشف اشیایی که از جرم تحصیل شده است مؤثر باشد.
ج- اوضاع و احوال خاصی که متهم تحت تأثیر آنها مرتکب جرم شده است از قبیل: رفتار و گفتار تحریک آمیز مجنی علیه یا وجود انگیزه شرافتمندانه در ارتکاب جرم.

د- اعلام متهم قبل از تعقیب و یا اقرار او در مرحله تحقیق که مؤثر در کشف جرم باشد.
ه- وضع خاص متهم و یا سابقه او،
و- اقدام یا کوشش متهم به منظور تخفیف اثرات جرم و جبران زیان ناشی از آن.

تبصره ۱ - دادگاه مکلف است جهات تخفیف مجازات را در حکم صریحاً قید کند.
تبصره ۲ - در مورد تعدد جرم نیز دادگاه می‌تواند جهات مخففه را رعایت کند.
تبصره ۳ - چنانچه نظیر جهات مخففه مذکور در این ماده، در موارد خاصی بیش بینی شده باشد دادگاه نمی‌تواند به موجب همان جهات دوباره مجازات را تخفیف دهد».

۲- تبصره ۱ ماده (۷۱۹) ق. م. ا. : «راننده در صورتی می‌تواند برای انجام تکالیف مذکور در این ماده وسیله نقلیه را از صحنه حادثه حرکت دهد که برای کمک رسانیدن به مصدوم، توسل به طریق دیگر ممکن نباشد».
۳- تبصره ۲ ماده (۷۱۹) ق. م. ا. : در تمام موارد مذکور هر گاه راننده، مصدوم را به نقاطی برای معالجه و استراحت برساند و یا مأمورین مربوط را از واقعه آگاه کند و یا به هر نحوی موجبات معالجه و استراحت و تخفیف آلام مصدوم را فراهم کند، دادگاه مقررات تخفیف را درباره او رعایت خواهد نمود.

تطبيق این ماده از قانون تعزیرات با ماده (۷۹) آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی که راننده را مطلقاً از تغییر وضع اتومبیل یا صحنه تصادف منجر به فوت یا جرح منع نموده، و ماده (۸۰) همان آیین‌نامه که راننده را موظف